



مرکز مدیریت حوزه ی علمیه خراسان  
مدرسه ی علمیه حضرت نرجس(س)  
شهرستان بیرجند

تحقیق پایانی سطح دو (کارشناسی)

### موضوع

## جایگاه نماز جماعت در آیات و روایات و تأثیر آن در زندگی

استاد راهنما

حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای علیجان دلدار

استاد داور

حجه الاسلام والمسلمین جناب آقای دکتر محمد جواد زنجانی طبسی

محقق

بی بی زهرا تقوی نیا

پاییز- 1389

## تقدیم به:

با حمد و سپاس ایزدمنان، یکتا وجود بی همتا، که گره گشای مشکلات است، درود و سلام به روح پاک معصومین، و تقدیم پیشگاه منجی عالم بشریت حجة بن الحسن العسکری که با توجه و عنایت خویش مرا یاری نمودند امیدوارم که مورد قبول این بزرگواران قرار گرفته و دین خود را نسبت به آنها ادا کنم.

## با تقدیر از:

باتشکر از همسر گرامی و دختر عزیزم که مشکلات زیادی  
را متحمل شدند، همچنین خانواده خود و همسرم، اساتید  
بزرگواری که در طول دوران تحصیل یاری ام نموده اند  
به ویژه از استاد محترم  
حجه الاسلام و المسلمین جناب آقای علیجان دلدار  
که برای تدوین پایان نامه ام از راهنمایی ایشان استفاده کردم.

## چکیده

نماز پیوستن قطره ها به دریاست ، نماز همراه شدن انسان ضعیف با جریان کلی طبیعت در حرکت به سمت خالق و آفریدگار بی همتاست .نماز بریدن ازعالم طبیعت و وصل شدن به بی نهایت مطلق است ،نماز راز بندگی و قرار گرفتن در مسیر کمال است . نماز از ویژگی های دین اسلام نیست بلکه تاریخی به قدمت حضور انسان در کره ی زمین دارد ، اگر چه اسلام به حسب مقتضیات زمان کامل ترین و جامع ترین شکل آن را ارائه نموده است .

و چه زیبا می شود آنگاه که نماز لباس جماعت بر قامت بیوشد ؛چون دیگر از جزء به کل شدن است ، آنگاه نمادی برای دین و راهی برای جذب دلهاست ، دلهای عاشقی که وقتی در کنار یکدیگر قرار می گیرند نشانی از شکوه و عظمت اسلام و نقطه اتصال به کمال است. نماز جماعت، نشان قدرت دلها و انسجام صفوف است.تفرقه ها را می زاید،بیم در دل دشمنان می افکند،منافقان را مأیوس می سازد،خار چشم بدخواهان است.

نماز جماعت مانوری سالم و کم خرج است که دشمن را از فکر صدمه زدن به اسلام مأیوس می کند .جماعت نمایشگاهی است برای عرضه ی نماز در جامعه ،نمایش حضور در صحنه و پیوند «امام» و«امت»، زمینه ساز تعاون اجتماعی بین آحاد مسلمین است.

جماعت تجسم عملی امر به معروف و نهی از منکر است.

جماعت نمادی از صفوف به هم فشرده ی ملائکه در زمین است و راهی برای تبلیغ دین و دین داری و راهی بریا مقابله با وسوسه های نفسانی،نماز جماعت،کینه ها و کدورت و

سوءظن ها را از میان می برد و سطح دانش و عبودیت و خضوع را در جامعه افزایش می دهد اما

مکر شیطان است که باعث اعراض از جماعت است، آنگاه فرد تارک نماز جماعت می گردد، بی بهره از کمالی است که شامل حال نمازگزاران است. چنین شخصی عدالتش سلقط و غیبتش جایز است. در حدیث است را همسر ندهید و معرف آنها نشوید. اسلام به طور جدی به انجام وظیفه نماز به صورت جماعت تاکید شده است. از جانب رسول اکرم (صل الله علیه و آله) روایت است که فرمودند: دلم می خواهد خانه کسی را که صدای دلنشین اذان این سرود الهی را می شنوند و به مسجد برای ادای فریضه ی نماز نمی آیند آتش بزدم.

پس جماعت نوعی حضور و غیاب بی تشریفات و بهترین راه شناسایی افراد است و حفظ اعتبار اجتماعی در گرو شرکت در جماعت است.

کاملترین جلوه ی جماعت جمعه است که حج فقرا و سبب نزدیکی به خداست، و ترک کننده ی آن منافق است، این اجتماع هفتگی تجدید پیمان و احیای حس برادری و برابری و استحکام و اظهار قدرت و قوت می باشد تا به دشمنان اسلام نشان دهند که چگونه در صفوف منظم از کیان و شوکت اسلام دفاع کنند و نگذارند که دستهای کثیف اجانب و شیاطین در میان جامعه اسلامی رخنه کند.

واژگان کلیدی : صلوۀ ، جماعت ، جمعه ، تارک ، اعراض است .

## فهرست مطالب

1	مقدمه.....
2	کلیات.....
2	تعریف تبیین.....
3	ضرورت و اهمیت موضوع.....
4	اهداف و فوائد.....
4	بیان فریضه.....
4	بررسی پیشینه و سابقه موضوع.....
5	سوالات تحقیق.....
6	روش تحقیق.....
6	ساختار تحقیق.....
7	واژگان کلیدی.....
9	مشکلات و امکانات.....
<b>بخش اول: سابقه و پیشینه نماز جماعت</b>	
10	فصل اول: تعریف جایگاه نماز.....
10	1- تعریف نماز.....
10	2- جایگاه نماز.....
13	فصل دوم: تاریخچه نماز.....
13	1- نماز و ادیان دیگر.....
14	2- نماز و دین اسلام.....

3- اولین نماز جماعت ..... 15

4- آخرین نماز جماعت پیامبر ..... 17

5- شکوفایی نماز جماعت در عصر ظهور ..... 18

6- نماز جماعت به امامت امام عصر(عج) ..... 18

### بخش دوم: جایگاه نماز جماعت

فصل اول: اهمیت و فضیلت نماز جماعت ..... 20

1- اهمیت نماز جماعت در دیدگاه قرآن ..... 20

2- اهمیت نماز جماعت در روایات ..... 23

فصل دوم: اهمیت و فضیلت نماز جمعه ..... 26

1- جایگاه نماز جمعه ..... 26

2- نخستین نماز جمعه در اسلام ..... 26

3- اولین نماز جمعه پیامبر با اصحاب ..... 27

4- اهمیت نماز جمعه در قرآن کریم ..... 28

5- اهمیت نماز جمعه در سیره ی اولیای دین ..... 30

6- سیمای نماز جمعه در حدیث ..... 31

1-6- نماز جمعه برتر از عید قربان ..... 31

2-6- نماز جمعه حج مساکین ..... 32

3-6- راه تشویق برای نماز جمعه ..... 32

4-6- مرگ در راه نماز جمعه ..... 32

5-6- استجاب دعا ..... 33

- 7- آثار نماز جمعه ..... 33
- 7-1 نماز جمعه سبب نزدیکی به خدا ..... 33
- 7-2 توجه فرشتگان به نمازگزاران در نماز جمعه ..... 34
- 7-3 بخشش گناهان ..... 34
- 7-4 آثار پیشگیرانه و درمانی نماز جمعه ..... 34
- 7-5 روان درمانی گروهی ..... 35
- 7-6 کاهش دلهره های قیامت ..... 35
- 7-7 اثر سیاسی ..... 35
- 8- کیفر تارکین نماز جمعه ..... 36
- 8-1 ترک کننده نماز جمعه منافق است ..... 36
- 8-2 سبک شمردن نماز جمعه ..... 37
- 8-3 کفاره ی ترک نماز جمعه ..... 37

#### بخش سوم: حکمت و فلسفه نماز جماعت

- فصل اول: حکمت و فلسفه نماز جماعت ..... 38
- فصل دوم: موارد وجوب نماز جماعت ..... 41
- 1- صحیح نبودن قرائت ..... 41
- 2- نذر و عهد و قسم ..... 41
- 3- فرد و سواسی و رابطه او با جماعت ..... 42
- 4- تنگی وقت و نماز جماعت ..... 43
- 5- دستور پدر و مادر ..... 44



45	..... فصل سوم: حکم اقامه جماعت در سایر نمازها
45	..... نماز جمعه
45	..... نماز عید فطر
45	..... نماز عید قربان
46	..... نماز آیات
46	..... نماز میت
46	..... نماز استسقا
47	..... نمازهای مستحبی

#### بخش چهارم: آثار نماز جماعت

48	..... فصل اول: آثار فردی و دنیوی
48	..... 1- در پناه خداست
49	..... 2- استجاب دعا
49	..... 3- برخورداری از اجر و پاداش مؤذن
50	..... 4- خوش گمانی به نمازگزار
52	..... فصل دوم: آثار و برکات معنوی و اخروی
52	..... 1- مونس انسان در قبر
53	..... 2- نجات از مراحل ترسناک قیامت
53	..... 3- افزایش درجات و محو گناهان
54	..... 4- به دست آوردن پاداش فراوان
55	..... 5- جلوگیری از گناه

فصل سوم: آثار اجتماعی نماز جماعت ..... 56

1- ترویج دین مداری ..... 56

2- وحدت دلها ..... 56

3- راه شناختن افراد ..... 57

4- تعاون و افزایش دوستی ها ..... 57

فصل چهارم: آثار اخلاقی و تربیتی ..... 59

1- برابری و برادری ..... 59

2- همراهی و هماهنگی ..... 59

3- پیش گرفتن و سبقت در خوبی ها ..... 60

فصل پنجم: آثار سیاسی نماز جماعت ..... 61

1- شکوه و عظمت اسلام ..... 61

2- بهترین راه تبلیغ دین ..... 62

هدایت جوان ارمنی ..... 62

3- جلوگیری از فعالیت دشمنان ..... 63

4- تبلیغ و ترویج نماز ..... 64

بخش پنجم: اعراض از جماعت

فصل اول: برخورد معصومین با تارکین نماز جماعت ..... 66

1- قطع رابطه ..... 67

2- عدم معرفی ..... 67

3- غیبت تارک نماز جماعت جایز است ..... 68

69	..... 4- تهدید تارکین نماز جماعت
70	..... 5- تهدید شدید خدا نسبت به ترک نماز جماعت
73	..... فصل دوم: علل ترک نماز جماعت
73	..... 1- غفلت از اجر و پاداش نماز جماعت
74	..... 2- تردید در عدالت امام جماعت
75	..... 3- همفکر نبودن امام با دیدگاه های سیاسی افراد
76	..... 4- بد رفتاری و بداخلاقی تعدادی از نمازگزاران
76	..... 5- سبک شمردن نماز جماعت
77	..... 6- کیفیت اقامه نماز جماعت
81	..... نتیجه گیری
83	..... راهکار
84	..... کتابنامه

## مقدمه

نماز که نماد و نشانه دین داری است؛ یک عبادت ریشه دار و عمیق است که در همه ی ادیان بوده و شاید کمتر دینی در این دنیا موجود باشد که نماز در آن نباشد. نماز جماعت تنها یک عبادت نیست بلکه نماد آشکار دین و دین داری است مسأله برابری و مساوات می باشد؛ وقتی که مسلمین در یک صف فشرده و به هم پیوسته و بدون تبعیض طبقاتی و نژادی برای ادای نماز می ایستند مساوات و برابری را کامل می کنند که علاوه بر آثار فردی آثار اجتماعی و سیاسی گسترده ای در جامعه دارد. به همین اساس در آیات و روایات تاکید فراوانی بر اقامه ی نماز به صورت جماعت شده است.

هرچند در زمینه ی نماز جماعت آثار متعددی تالیف شده است ولی به همه ی ابعاد آن نپرداخته اند و در هر کدام از آن آثار یک یا چند بعد آن مورد بررسی قرار گرفته است. در این مجموعه به اندازه توان و با وجود مشکلات فراوان تلاش نموده ام که اهمیت و جایگاه نماز جماعت در آیات و روایات و آثاری که در زندگی فرد دارد را بیان نمایم.

در این مقاله تلاش شده است تا علی رغم در دست نبودن منابع روایی دست اول مطالب براساس روایات معصومین گردآوری شود. امیدوارم اساتید و علمای بزرگوار اشتباهات متعدد بنده ی حقیر نشانه ی فراموشی یا عدم آگاهی بدانند و این جانب را از راهنمایی های سازنده خود بهره مند گردانند. در پایان از معاونت پژوهش سرکار

خانم روستاوسرکار خانم ابوترابی نیا و همه کسانی که به هر نحوی اینجانب را در تهیه این مقاله یاری کرده اند کمال تشکر و قدردانی را دارم.

بی بی زهرا تقوی نیا

پاییز 1389

## کلیات

### 1- تعریف و تبیین موضوع

اتحاد، جماعت و یکپارچگی مفاهیمی هستند که در آیین اسلام از جایگاه والایی برخوردارند و آیات و روایات متعددی درباره اهمیت وحدت و جماعت بیان شده است که شامل بسیاری از مسایل عبادی و سیاسی می شود وقتی خداوند در قرآن کریم دست خویش را به همراه جماعت می داند می فرماید: «یدالله مع الجماعه»<sup>۱</sup> و یا زمانی که در آیه «واعتصموا بحبل الله جميعا و لا تفرقوا»<sup>۲</sup> به اعتصام به حبل الهی و دوری از تفرقه دستور می دهد، می توان به جایگاه جماعت و تاثیر آن در زندگی پی برد. چنان که پیامبر اکرم (صل الله علیه و اله وسلم) می فرماید:

هر کس به اندازه یک وجب راه خود را از مسیر عمومی مسلمانان جدا کند و از آنان فاصله بگیرد رشته اسلام را از گردن خویش باز کرده است و چنین انسانی را در مقایسه با توده انسانها به گوسفندی تشبیه می کند که از سایر گوسفندان گله جدا افتاده و نصیب گرگ می شود. این انسان تکرو نیز در دام شیطان افتاده و شیطان او را می رباید.<sup>۳</sup>

اسلام نسبت به کارهای جمعی و گروهی سفارش کرده و از تنهایی و تکروی منع نموده است. و با در نظر گرفتن آثار وحدت افراد را به انجام امور به صورت جمعی تشویق می نماید. چون انسان در جمع شخصیت دیگری پیدا کرده و اصولاً روح جمعی روح خاصی است. خواندن نماز به صورت جمعی، فضیلت آن را چندین برابر می کند. نماز جماعت علاوه بر اثر فردی نماز، تبلیغ گسترده ای برای روح دین است با خواندن نماز به صورت جماعت

1- حسن، راشدی، نماز شناسی، تهران، ستاد اقامه ی نماز، چاپ دوازدهم 1385، ج 2، ص 274.

2- قرآن کریم، ابوالفضل، بهرام پور، قم، اسوه، 1387، سوره آل عمران، آیه 103.

3- حسن، راشدی، نماز شناسی، ج 1، ص 216؛ به نقل از: علاالدین متقی بن حسام الدین الهندی، کنز العمال، ج 7، ص 581.

است که شکوه و عظمت اسلام بر مخالفان اشکار می گردد، و قدرت اسلام را به آنها نشان می دهد، از بسیاری توطئه ها و فعالیت های ناشایست بازمی دارد و تاثیر ارزنده ای در تقویت اسلام و مکتب مسلمین می گزارد.

## 2- ضرورت و اهمیت موضوع

نماز رکن دین و راهی برای پیمودن مسیر تکامل و اوج قله ی معنویت و همچنین سپری در مقابل وسوسه های شیطانی و آلودگی های نفسانی است. «نماز معراج مومن» و «نور چشم پیامبر» و بوجود آورنده ی یک جامعه ی ایده ال انسانی است ، که اگر با جماعت برگزار گردد بزرگ ترین تحولات را در جامعه دارد و باعث ایجاد انس و الفت بین مومنان می گردد که این بهترین ثمره از نماز است .

اقامه ی نماز جماعت علاوه بر اظهار عبادت و بندگی ، نشان دهنده ی عظمت اسلام که باعث از بین رفتن رزایل اخلاقی و تشکیل مدینه ی فاضله است.

اکنون بعد از پیروزی انقلاب اسلامی با توجه به امکاناتی که وجود دارد باید زمینه برای اقامه ی نماز جماعت فراهم شود و علاوه بر مسئولین ، مردم نیز بنابر وظیفه شرعی و الهی خود برای برپایی آن تلاش نمایند. که در این میان دست اندرکاران امور فرهنگی و تبلیغی، شعرا، نویسندگان با ارائه آثار هنری و انجام امور فرهنگی می توانند فضای نماز را در جامعه زنده نگه دارند.

و متمکنین نیز با تجهیز و فراهم ساختن امکانات مورد نیاز مساجد و نمازخانه ها در این راه قدم بردارند.

بنابراین همه ی ما موظفیم علاوه بر اقامه نماز به مساله جماعت آن اهمیت داده و شرایط انجام نماز به صورت جماعت را فراهم نمائیم و برای حاکمیت نماز در سطح جامعه تلاش کنیم.